

Kitekintés

A tekintély és a reprezentáció válsága

*Ki kit képvisel és milyen hatalommal az egyházban?**

Olykor „a szolgálatra alkalmatlanokat választottak, ami az Egyháztanács tekintélyét aláásta” – állapítja meg a Kétszázak Tanácsától kibocsátott 1560. február 9-én kelt rendelet a *genfi gyülekezeti rendtartás* jobbítása érdekében¹ – utalva annak a gyakorlatnak a negatív következményére, hogy a genfi gyülekezet presbitériumát nem maga választhatta.² A 12 fős testületből a Kistanács kettőt, a Hatvanak Tanácsa 4-et, a Kétszázak Tanácsa 6 tagot jelölt az egyháztanácsba. Adott esetben a delegáltak között szindikus is volt, akik politikai tekintélyét kívánta érvényesíteni az egyházi grémiumban, újabb irritációkat okozva ezzel. Nyilván, ami az egyháztanács, azaz a vének szerepére igaz volt, igaz a többi tisztségre is. A pásztorok fegyelmezése kapcsán azt olvassuk, hogy szükség van a fegyelmi rendre, hogy „a lelkészek tekintélye” fenntartásra kerüljön, és esetleges rossz híruk miatt „Isten ígéje ne káromoltassék” (§. 23)³. Kálvin tesz egy nagyon fontos disztinkciót, nevezetesen, hogy az egyházi tisztség ugyan Isten rendelésén alapul, de azt emberek töltik be, különbség van Isten rendelése és az emberi megvalósulás között.⁴ Ez utóbbi következtében Kálvin reálisan látja az egyházi élet szervezésének nemcsak kívánalmait, lehetőségeit, de kudarcait is. Ezért teszi hozzá: „Az egyházat háborgató nyilvános botrányokat orvosolni kell [...] azért, hogy Isten ígéjének igaz szabályához még inkább alkalmazkodjunk és amennyire lehetséges, aszerint járjunk el” (171.§).⁵ Kálvinhoz még annyit: Genf, és ezzel együtt a genfi gyülekezet a reformátor idején súlyos kríziseken ment át – de különbség van Genf egykori helyzete és a mi mai helyzetünk között. Rövidzárlatos próbálkozás lenne párhuzamokat felállítani az akkor és a ma, a 16. századi genfi gyülekezet és a 21. századi magyar reformátusság között. Ez ellen maga Kálvin is tiltakozna. Viszont beazonosítható az a szubsztanciális probléma és tanulság, ami különböző kontextusokban, történelmi időket átívelve, vissza-visszatérő módon az ilyen és hasonló krízisek kiváltó oka lehet. Ez pedig a következő: az egyház lényegétől idegen

* A Református Megújulás Konferencián, 2025. január 29-én Budapesten (Ráday Ház) elhangzott előadás rövid, jelen kiadvány számára szerkesztett változata.

¹ PÉTER: Genfi Gyülekezeti Rendtartás, 51. Vö. GÁLFY: Kálvin Ordonnances-i és a theokrácia, 274–275.

² CALVIN: Gestalt und Ordnung der Kirche, 227–279. Vö. PLASGER, Georg: Das dynamische Verständnis reformierter Kirchenordnung, 83–93; BECKER: Die Rolle der Obrigkeit in reformierten Kirchenordnungen, 247–252.

³ PÉTER: Genfi Gyülekezeti Rendtartás, 20; CALVIN: Gestalt und Ordnung der Kirche, 246–247.

⁴ KÁLVIN: Institutio (Inst.), IV.1.1.

⁵ PÉTER: Genfi Gyülekezeti Rendtartás, 53.

szempontok szerint került sor a tisztségviselők megválasztására és a testületek felállítására.⁶ Ez pedig megkérdőjelezte a tisztség autoritását és létjogosultságát. . .

De hogyan lesz az egyház válságának kiváltó oka a rosszul értelmezett vagy kétes értékű autoritás? Milyen szempontok szerint határozható meg újból egy-egy tisztség tekintélye oly módon, hogy az méltó is legyen az egyház képviselőjére, a reprezentációra – legyen szó lelkészről vagy presbiterről, fokozatos egyházi testületek élén álló lelkészi és presbiteri képviselőkről?

Az autoritás kérdése végtelenül érzékeny kérdés. A tekintély az által él, hogy elismerésre kerül – soha nem kényszeríthető ki. De százszor könnyebb összetörni, mint újra felépíteni.⁷ Vannak elemzők, mint pl. a protestáns teológiát is kiválóan értő *Hannah Arendt* filozófus, aki múlt időben beszél az autoritás fogalmáról, és azt állítja, hogy a modern világból eltűnt a tekintély, korunk „modern világának kialakítását a tekintély állandó, egyre szélesedő és mélyülő válsága kísérte”⁸. (Ami aztán átcsaphat annak ellentétébe, az autoriter vagy totális politikai hatalom megragadásának igényébe. Erről is van történelmi leckénk). Arendt szerint az autoritás számol az engedelmességgel – de ez nem kényszeríthető ki hatalommal vagy különböző kényszerítő eszközökkel. A hatalom összetöri a tekintélyt. De az okos, bőbeszédű érvekkel vagy ígérekkel való meggyőzés sem egyeztethető össze a tekintéllyel, mert az egyenlőség hamis képzetéből és az egalitarizmus illúziójából indul ki – holott nem vitatható, hogy a társadalmi együttélés terén egy jó értelemben vett hierarchiára, vezetőik és vezetettek strukturált viszonyára szükség van. De milyen felételek mellett?

Különbséget kell tennünk tekintély és hatalom között. A kettő közötti különbség érzékeltetésére álljon itt egy tanulságos példa az antik Róma (Kr.e. 6–5.sz.) kormányzásának történetéből:

„A szenátorok, mint volt magisztrátusok, aktív pályafutásuk után kerültek át a szenátusba. De csak tanácsadói funkciót töltöttek be, nem volt hatalmuk arra, hogy ajánlásait érvényre juttassák. A hatalomnak ez a hiánya, párosulva az ismeretlenséggel [...], alkotta tekintélyük meghatározó elemét. Származásuknál fogva jól képzettek, koruknál fogva tapasztaltak voltak, és rendelkeztek a közösség integritásának érzékével, az egész ismeretével – mindez még nem állt a hatalmi kérdésekbe bonyolódott aktív eljárások rendelkezésére [...]. A magisztrátusok tehát kötelesek voltak kikérni a szenátorok tanácsát, mielőtt döntést hoztak, de szabadon követhették vagy elutasíthatták azt.”⁹

⁶ Ezért is érthető, hogy Kálvin az egyházi rendtartás alapjává a szolgálatokat teszi meg, és nem a testületeket. „Az egyház nem institucionális rendszerben él, hanem a szolgálatok igényében. A testületek ránehezedhetnek az egyházra, sőt akadályozhatják, meg is fojthatják az életet, de a szolgálatok mindig új életet teremthetnek” – állapítja meg ennek kapcsán Gálfy Zoltán. GÁLFY: i. m., 276. Vö. FAZAKAS: A reformatio vitae jegyében, 49–54.

⁷ Vö. BEINTKER: Gefährdungen von Autorität durch Autorität, 77–89.

⁸ ARENDT: Mi a tekintély?, 100.

⁹ SCHILBERG–WEIDMANN: Macht und Autorität, 14.

A tekintély és a reprezentáció válsága – ki kit képvisel és milyen hatalommal az egyházban?

Nyilván, nem arról van szó, hogy barátkozzunk meg az antik Róma arisztokratikus rendjének autoritásképzetével, de egy ponton érdemes tovább gondolni a kérdést, méghozzá az *élettapasztalat* és *képzettség* tekintetében.

A múlt század 50–60-as éveitől kezdve a tudományos elemzések és megfigyelések arra a következtetésre jutottak – elsősorban Robert K. Merton, Herbert Goldhammer, Talcott Parson elméletalkotásának köszönhetően –, hogy a tekintély lényege a szakmaiságban (a professzionalitásban) rejlik.¹⁰ Ugyanakkor le is határolják a fogalmat: a tekintélynek a befolyásoláshoz, a ráhatáshoz van köze egy szociális rendszeren belül – csakúgy, mint a hatalomnak vagy a manipulációnak. Ez utóbbi kettő kívülről éri az embert: a hatalomgyakorlás erővel kívánja elérni az engedelmességet, a manipuláció a félrevezetéssel. A tekintély ezzel szemben a szakértelmen, a tudáson és a kompetencián alapul – ezért funkcionális. Képviselője a befolyásolandó személyre gyakorolt hatását szakszerű indoklással, racionális érveléssel, valamint a feladatok és a felelősség átruházásával éri el. Meggyőző tud lenni szakmai és élettapasztalata, képzettsége és kompetenciái, tudása, profiz-musa, empatikus készsége, személyének erkölcsi integritása és hitelessége alapján. Az érintett befolyásolandó személy pedig belső motiváció, belátás, megértés és elköteleződés alapján jut el a tekintéllyel bíró személyiséggel, pl. vezetővel való egyetértésre, nézetazonosságra, feladatok és felelősségi körök felvállalására. Más egy ilyen funkcionális tekintély mint a státusztekintély. Státusztekintélyről akkor beszélünk, amikor vagy születés révén jut a tekintély képviselője egy bizonyos kiváltságos helyzetbe (pl. dinasztikus öröklés esetén), vagy „megszerzett pozíció” által. Ez utóbbi esetét látjuk olyan tisztségek kapcsán, ahol választás, jogszerű közösségi döntések vagy éppen jogszerűnek látszó, de formális eljárásrendnek köszönhetően, személyes ambíciók és érdekérvényesítés következtében, anyagi vagy politikai elvárások és biztosítékok ígéretében vagy reményében kerül valaki bizonyos pozícióba. A megszerzett státusztekintély nem feltétlenül zárja ki a profizmust és mindazt, amit a felkészültségről, szakmaiságról, tapasztalatról mondtunk. Mindez megszerezhető – de, ha erre nem kerül sor vagy elmarad, ha a személyiség nem képes megfelelni a tisztséggel járó követelményeknek, nem lehet csodálkozni az autoritás bekövetkező válságán, a tekintély erodálódásán. És végső soron ez árt magának a státusznak, a tisztség megítélésének – és annak a szervezetnek, intézménynek, jelen esetünkben egyháznak, amelyet az adott tisztség reprezentál, azaz befele és kifele képvisel, megjelenít. Vallástörténeti, jogfilozófiai, szociológiai – és mint látni fogjuk –, teológiai értelemben ez a reprezentáció jóval többet jelent annál, hogy a tisztség viselője az adott szervezet nevében nyilatkozik, aláír, ellenjegyez, eljár, vagy illetékesség alapján hivatalos eseményeken megjelenik...

A rendszerszeméletű etika és szisztematika teológia arra a felismerésre jutott – éppen az egyház történelmi bűnökben és visszafordíthatatlan társadalmi folyamatokban való érintettségének elemzése kapcsán –, hogy egy-egy szociális rendszer (értsd: közösség, társadalmi szervezet) élén a vezető személyek, hivatásuk és

¹⁰ Részletesen erről ld. FAZAKAS: Sehnsucht nach Autorität, 23–24.

hivataluk okán, különös felelősséggel tartoznak az egész rendszer működéséért, jó rendjéért, az igazságosság szervezeten belüli érvényesítéséért. Megtörténhet, hogy ezt a felelősségüket nem tudatosítják, veszélyekkel, döntéseik vagy mulasztásaik következményeivel nem számolnak, vagy a tisztséget hatalomként élik meg, minden áron tekintélyt akarnak maguknak, netalán kényszerítő eszközöket vesznek igénybe. Ha egy ilyen vezető személy kudarcot vall a tisztség gyakorlásában, visszaél hivatalával vagy egyszerűen felelőtlenül jár el, cselekedetei vagy mulasztásai nyomán olyan következmények alakulnak ki, amelyek az egész szociális rendszert érintik (és itt a tájékoztatatlanság, az alkalmatlanság, egyéb szakmai hiányosságok vagy a körülmények nem ismerete nem jelenthet mentséget). Az ilyen következményeket „pozíció-specifikus” döntéseknek, adott esetben „pozíció-specifikus vétkeknek”¹¹ nevezzük. A pozícióban levő tisztségviselő és a közösség további szereplői, valamint a rendszer döntéshozó mechanizmusai közötti interakció következtében a kiváltott hatások, reakciók és kölcsönhatások nyomán olyan kényszerhelyzetek és dinamikák jönnek létre, amelyek az egész szervezet (az egész kollektíva) hitelességét megkérdőjelezhetik és későbbi generációk cselekvési lehetőségeit is negatív módon befolyásolják.

De mit mond minderről a reformátori teológia? A reformátori tisztségértelmezés értelmében a teológus-lelkésszel, illetve igehirdető lelkipásztorral szemben az elvárás a magas szintű szakmai képzettség. Ennek alapján a prédikátor képes kell hogy legyen arra, hogy a kijelentés és a világ, a Szentírás üzenete és az ígét hallgatók életkérdései között úgynevezett hermeneutikai hidat építsen fel – mégpedig azokkal és azok között, akik ugyanúgy részesültek az egy keresztség sákramentumában, mint ő, ugyanúgy érinti őket az evangélium üzenete, mint őt, és ő is ugyanúgy átél különböző élethelyzeteket, egzisztenciális megpróbáltatásokat, mint az igehallgatók. De a nem lelkészi képviselőktől is elvárja a reformátori tisztségértelmezés a szolgálatba állítás hármass feltételét: (1) a belső elhívást, ennek bizonyítékait a keresztyén erkölcsiségű életvitel terén, (2) a hit- és egyházismereteken alapuló személyes kompetenciák meglétét, majd (3) a nyilvános felhatalmazást (külső elhívást, szolgálatba való beiktatást). Egyszóval ők is részesednek a tisztség tekintélyében,¹² illetve meg kell felleniük e tekintély státuskövetelményeinek... Ez persze kívánatosan hangzik.

Mégis, ragaszkodnunk kell ahhoz a bibliai és teológiai felismeréshez, hogy a tisztségviselő tekintélye az egyházban: *auctoritas derivata* – azaz Isten kijelentéséből levezetett tekintély! Ezt minden keresztyén felekezeti vallja – még a római katolikus egyházban is a legfőbb vallási vezető Krisztus helytartója (*vicarius Christi* – de nem Krisztus). Református értelmében Krisztust, illetve az általa egybehívott szentek közösségét, a *communio sanctorum*ot illeti meg a legfőbb tekintély

¹¹ HERMS: Schuld in der Geschichte, 15–16; FAZAKAS Sándor: Az egyház nevében?, 460–463.

¹² Vö. „És mivelhogy a vének, akik az egyház tanácsigazgatására és felügyeletére hivatottak, az ige hirdetőivel azonos terhet hordoznak, hasonlóképpen elhatároztuk, hogy [...] meglegyen a tekintélyük” (§.12.). PÉTER: Genfi Gyülekezeti Rendtartás, 17.

– egyetlen földi egyházi tisztség sem homályosíthatja el azt. A református egyházban Krisztus az egyház „egyetlen tanítója”, vitathatatlan és feltétlen tekintélye egyedül a Szentírásnak van. Nevetségessé válik egy olyan egyház környezete számára, ahol „emberi jóindulat” – mondja Kálvin, és tegyük hozzá, személyes vagy más érdekek – „kölcsonöz tekintélyt”¹³ a Szentírásnak.

Őszintén fel kell tennünk a kérdést: hol és miért tolódott el a hangsúly egyházunk életében és gyakorlatában? Hogyan és miért alakulhatott ki egy olyan gyakorlat, amelynek értelmében a tekintély alapját az egyházban nem az „evangéliumi üzenet és az azt hirdető személy közötti kapcsolat”¹⁴ határozza meg, hanem a tisztségviselő társadalmi és egyházi státusza? Mi kellett és mi kell ahhoz, hogy egy-egy tisztség presztízsét az egyházban már nem a szakmaiság, azaz a kijelentés mélyreható ismerete és a bibliai szövegek értelmezése (teológiai kompetenciája) adja meg? Háttérbe szorítja ezt a pozíció történelmileg kialakult jellege, és mindaz, ami az egyház és a társadalom felől a tisztségre kíváncsianként projektálásra kerül: a néplélek, érzület, közhangulat és kollektív identitás elemeinek projekciója, vagy az egyház társadalmi-jogi-anyagi biztonságérzete iránti vágyának kivetítése a lelkészre és a presbitériumokra, de még inkább az esperesre, püspökre és főgondnokokra? És hogyan lehetne ráeszmélni a helyes értelmezés gyökereire?

A továbblépéshez két dolgot mindenképp tisztázni kell: először azt a kérdést, hogy (1) hogyan viszonyul az egyházi tisztségviselő, vagyis az elhívott szolga tekintélye Krisztus tekintélyéhez; másodsor (2) annak belátását, hogy a tekintély egyházon belüli megélése nem feltétlenül a bibliai tradíció alapján alakult...

1. Az első kapcsán látni kell Jézus tekintélyének lényegét: olyan bibliai példák mint a házasság és válás megítélésének kérdése (Mk 10,10–12), a kulcsok hatalmának kérdése (Mt 16,13–20), illetve a hegyi beszéd antitézisei jelzik, hogy Jézus a isteni parancsolatokhoz nem egyszerűen kommentárt fűz. Az „én pedig azt mondom nektek...” bevezetéssel Jézus az egyes parancsolatok végleges értelmét állapítja meg, valami radikálisan újat követel meg követőitől, ugyanakkor nyilvánvalóvá teszi, hogy nem úgy szól, mint az írástudók, hanem mint akinek hatalma van. Teheti ezt azért, mert ő Israel Messiása, a Szentháromság Isten második személye. A húsvét utáni gyülekezet pedig felhatalmazva érzi magát, hogy a törvény értelmezését és a hívők életének felügyeletét Jézus e tekintélyére vezesse vissza. A tekintély letéteményese most már a hívők közössége – de nincs konkrét utalás arra, hogy ezt hogyan gyakorolják vagy adják tovább. A biztosíték a visszaélésekkel szemben leginkább az, hogy újra és újra tudatosítani kell: a szolgálat legitimitását és hitelességét nem a formális, hanem tartalmi megfelelésben kell keresni. E „tartalom” lényege pedig az, hogy nem a megbízatásnak, hanem *a megbízónak van tekintélye...* A megbízott csupán képviseli, azaz reprezentálja a megbízót, Krisztust. Ahogy a Lk 10,16-ban olvassuk: „aki titeket hallgat, engem hallgat...”

¹³ Inst. 1.7.1. Vö. Inst. 4.9.1.

¹⁴ FAZAKAS: Sehnsucht nach Autorität, 25. Vö. KÓKAI-NAGY: Gemeindeautorität bei Paulus, 69–73; LINDEMANN: Autoritätsansprüche und Machtentscheidungen im Neuen Testament, 141.

vagy Melanchthonnál és a reformátoroknál olvassuk: az igehirdető, illetve a tisztviselő Krisztus helyettese (*repraesentant Christi personam*). Ha ezt a szolgálatot a megbízatásnak és az egyház rendjének megfelelően végzi, Krisztus helyett cselekszik.¹⁵

2. Be kell látni továbbá azt is – amire csak röviden utalhatunk itt –, hogy a tekintély fogalmának differenciálódása a középkor óta nem feltétlenül a bibliai hagyomány fényében történt. Az újszövetségi *exousia* kifejezés, amelyet később a latin *auctoritas* igyekezett visszaadni, Isten hatalmát, a Lélek teremtő erejét jelölte, amely Jézus szavaiban és tetteiben, később pedig az apostolok cselekedeteiben nyilvánult meg, és amely az Isten ígéjére hallgató egyház számára a „szabadság oázisait” (Gollwitzer) teremtette meg. Itt még nem volt politikai színezete a tekintélynek. De középkori egyház küzdelmeiben és vitáiban, majd azt követően – *Dietrich Ritschl* szerint nem utolsósorban Augustinusnak köszönhetően¹⁶ –, a Szentírás tekintélyét egyre inkább az egyház tekintélye, értsd a földi egyházi-vallási intézményrendszer tekintélye váltotta fel. A küzdelemben a hatalmi harc a középkor teológiáját és politikáját is meghatározta, a tekintély kérdésének ily módon terhelt kétértelműségét a reformátori egyházak sem tudták feloldani. A reformátori egyházak ugyan másképp értelmezték magukat, mint a középkori egyház – azaz már nem az Isten ember közötti üdvközvetítésen volt a hangsúly, és ennek megfelelően a tisztség tekintélye már nem volt köthető egy sakramentális-ontológiai tisztviselőértelmezéshez. Az új tisztségnek, azaz a prédikátor tiszttségének a tekintélyét az „eredet”¹⁷, azaz az evangélium hirdetése és a Szentírás tanítása adta meg... De történelmi és társadalmi hatásokra a fókusz a reformáció egyházaiban is egyre inkább a személyes alkalmasság, a kommunikációs képességek és más szubjektív tényezők felé tolódott el.

Az előbb elmondottak alapján nyilvánvaló: az egyház képviselője, a reprezentáció és a reprezentáló autoritása nem egyszerűen jogi, egyházi jogi kérdés. Ennél sokkal több: markáns teológiai meghatározottsággal bír. Ha pedig fenntartjuk a teológiai igényt, hogy mind a tekintély, mind pedig a képviselő tartalma az ígének és a megbízónak való megfelelésben, az apostoli tudomány továbbadásában¹⁸ áll, és ennek teljes letéteményese az egyház, megfogalmazhatjuk a tekintély és reprezentáció krízisének ismérveit is, a diagnózis szintjén.¹⁹ Ez a krízis ott áll be,

- ahol maga a *tisztviselő kíván a tisztségnek* saját képességei és elképzelései alapján *tekintélyt kölcsönözni*, vagy ezt várják el tőle;
- ahol döntések és mulasztások *következményeivel nem számolnak*, ugyanakkor a döntéshozó(k) minden *számadás alól* kivonja magát (kivonják magukat);

¹⁵ MELANCHTHON: Apologia (7,28), 240–241.

¹⁶ RITSCHL: Autorität, 347.

¹⁷ Vö. ARENDT: Mi a tekintély?, 102–105.

¹⁸ Ld. Barth szerint „apostoliság” – „apostolische Bewegung”. Ld. BARTH: KD IV/1, 798.

¹⁹ Bővebben ld. FAZAKAS: Az egyház nevében?, 464–469.

A tekintély és a reprezentáció válsága – ki kit képvisel és milyen hatalommal az egyházban?

- ahol a hivatalt, illetve a tisztséget *hatalomként értelmezik*, vagy új, belső hatalmi viszonyokat kívánnak általuk létrehozni;
- ahol a tisztség aktuális *társadalmi-politikai érdekek* vagy a korszellem szócsövévé válik;
- ahol a vétkes mulasztás vagy rossz döntés *nem megbánásra*, hanem utólagosan (ön)igazolásra, áthárításra, vagy látszatlegitimálásra kerül;
- ahol a tisztség gyakorlása és a hatalommal való élés módja irritációkat vált ki, megterheli az egyház tagjainak *lelküismeretét* és az *Evangelium hirdetésének szabadságát korlátozza*...

Ha Kálvinnal kezdem, Lutherrel és Barthtal kívánom befejezni. Luther arról értekezik 1523-ban, hogy a keresztyén közösségnek – pontosabban a megkeresztelt és igazán hívők közösségének – „joga és hatalma van” arra, hogy tanítóit elhívja, tanításukat megítélje,²⁰ és szolgálatba állításukról intézkedjen. Igen, de ki a megmondhatója annak – kérdezhetnénk, hogy ki az igazán hívő, és ki nem? Nos, ne értékeljük le gyülekezeteink hitéletét és lelki életét. Igaz, nem mondható el általánosan egy közösségről, hogy maradéktalanul megbízható módon, az apostoli tudomány folyamatosságában és szellemében, kollektíven képes megítélni tanítóinak és tisztségviselőinek hitét, erkölcsiségét, tudományát, alkalmasságát. De ne vegyük el ezt a kiváltságot a megkeresztelt hívők közösségétől, és ne is szánjunk nekik csak formális szerepet ebben. Nem vagyunk ugyan *societas perfecta* – de a reformátorok által jelzett irány és igény nem adható fel. Karl Barth felismerése itt megfontolandó, amikor azt írja: a „keresztyén ember mint tanú”, képviselheti az egyházat – igen, a hit kérdésében joggal várhatjuk le tőle, hogy az egyházat reprezentálja, és hogy az embereket Isten uralmára, kegyelmére és ítéletére emlékeztesse.²¹ De ez csak úgy lehetséges, ha élete nem csupán a születés és a halál, a bölcső és koporsó között, hanem „a keresztség és az úrvacsora között játszódik le”²² – előbb megismeri Isten saját tanúságtételét saját életére nézve, és ezt az isteni bizonyágtételt hálával, hódolattal és reménységgel szolgálja.²³ Nagy feladvány ez valamennyiünk számára – olyan helyzetbe kell hozni magunkat, gyülekezeteinket, egyházunk népét, hogy az ige és Krisztus tekintélye alatt, és nem az egyház természetétől idegen szempontok szerint keressük a megújulás útját (bármit is jelentsenek ezek az idegen szempontok: vallásos-keresztyénnek tűnő, ilyen-olyan hagyományok által megszentelt vagy közhangulathoz igazodó érdekeket). De egyházunknak és szolgálatunknak lehet és kell is hogy legyen pozitív megbe-

²⁰ „... daß eine christliche Versammlung oder Gemeinde Recht und Macht habe, alle Lehre zu urtheilen und Lehrer zu berufen, ein- und abzusetzen: Grund und Ursache aus der Schrift.” LUTHER: *Ordnung eines gemeinen Kasten* (1523), 5. Vö. MÜLLER: *Kirche in der Demokratie – Demokratie in der Kirche?*, 326.

²¹ BARTH: *Der Christ als Zeuge*, 13.

²² BARTH: *i. m.*, 14.

²³ *I. m.*, 9–14.

csültsége az egyházban és a világban is – nem mellékes ez, mert e szolgálat tekintélye, tisztelete és jó híre az Ige iránytűje marad embertársaink számára, s végső soron Isten nagyobb dicsőségét szolgálja.

Felhasznált és ajánlott irodalom

- ARENDEI, Hannah: Mi a tekintély?, in: uő: *Múlt és a jövő között. Nyolc gyakorlat a politikai gondolkodás terén* (ford. Módos Magdolna), Budapest, Osiris Kiadó – Readers International, 1995, 100–150.
- BARTH, Karl: *Der Christ als Zeuge* (TEH 2), München, Chr. Kaiser, 1934.
- BARTH, Karl: *Die Kirchliche Dogmatik* (KD), IV/1. kötet, Zürich, Theologischer Verlag, 1953.
- BEINTKER, Michael: Gefährdungen von Autorität durch Autorität oder: Autorität ekklesiologisch, in: Fazakas Sándor – Georg Plasger (szerk.): *Autorität und autoritäre Strukturen. Reflexionen aus reformiert-theologischer Perspektive*, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 2024, 75–87.
- BECKER, Judith: Die Rolle der Obrigkeit in reformierten Kirchenordnungen in der Frühen Neuzeit, in: Heinrich de Wall (szerk.): *Reformierte Staatslehre in der Frühen Neuzeit* (Historische Forschungen 102), Berlin, Duncker & Humblot, 2014, 268–296.
- CALVIN, Jean: *Gestalt und Ordnung der Kirche* (Calvin-Studienausgabe, 2. kötet – szerk. Christian Link et al.), Neukirchen-Vluyn, Neukirchener Verlag, 2010.
- FAZAKAS Sándor: Az egyház nevében? A reprezentáció történelmi változásai és jelenkori kérdései, in: Fazakas Sándor – Ferencz Árpád (szerk.): „Krisztusért járva követségben...” *Teológia – igehirdetés – egyházkezelés. Tanulmánykötet a 60 éves Bölcskei Gusztáv születésnapjára* (ATD 3), Debrecen, DRHE, 2012, 445–472.
- FAZAKAS Sándor: *A reformatio vitae jegyében. Tanulmányok a reformatori teológiatörténet, egyháztan és politikai etika tárgykörében*, Kolozsvár, Egyetemi Műhely Kiadó, 2020.
- FAZAKAS Sándor: Sehnsucht nach Autorität und die soziale Wirklichkeit der Kirche, in: Fazakas Sándor – Georg Plasger (szerk.): *Autorität und autoritäre Strukturen. Reflexionen aus reformiert-theologischer Perspektive*, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 2024, 21–36.
- GÁLFY Zoltán: Kálvin Ordonnances-i és a theokrácia, in: *Theologiai Szemle* 36 (1994/5), 274–279.
- HERMS, Eilert: Schuld in der Geschichte. Zum „Historikerstreit“, in: uő: *Gesellschaft gestalten*, Tübingen, Mohr Siebeck, 1991, 1–24.
- KÁLVIN János: *Institutio. A keresztyén vallás rendszere*, Budapest, Kálvin Kiadó, 2014.
- KÓKAI-NAGY Viktor: Gemeindeautorität bei Paulus, in: Fazakas Sándor – Georg Plasger (szerk.): *Autorität und autoritäre Strukturen. Reflexionen aus reformiert-theologischer Perspektive*, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 2024, 61–74.
- LINDEMANN, Andreas: Autoritätsansprüche und Machtentscheidungen im Neuen Testament, in: Arno Schilberg – Bernd Weidmann, (szerk.): *Macht und Autorität. Ihre Ambivalenz in Kirche und Gesellschaft*, Leipzig, Evangelische Verlagsanstalt, 2020, 127–168.
- LUTHER, Martin: Ordnung eines gemeinen Kasten (1523), in: *D. Martin Luthers Werke. Kritische Gesamtausgabe. Band 12: Schriften 1523*, Weimar, Hermann Böhlhaus Nachfolger, 1891, 1–31.
- MELANCHTHON, Philip: Apologia Confessionis/Apologia der Konfession, in: *Bekenntnisschriften der evangelisch-lutherischen Kirche* (BLSK), Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1963, 141–404.
- MÜLLER, Hans Martin: Kirche in der Demokratie – Demokratie in der Kirche?, in: *Zeitschrift für evangelisches Kirchenrecht* 44 (1999), 324–339.
- PÉTER Miklós: *Genfi Gyülekezeti Rendtartás* (Fordítás és magyarázat), Budapest, Kálvin Kiadó, 2012.
- PLASGER, Georg: Das dynamische Verständnis reformierter Kirchenordnung, in: Johannes Wischmeyer (szerk.): *Zwischen Ekklesiologie und Administration: Modelle territorialer Kirchenleitung und Religionsverwaltung im Jahrhundert der europäischen Reformationen* (Veröffentlichungen des Instituts für Europäische Geschichte 100), Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 2013, 83–93.

A tekintély és a reprezentáció válsága – ki kit képvisel és milyen hatalommal az egyházban?

RITSCHL, Dietrich: Autorität, in: Erwin Fahlbusch et al. (szerk.): *Evangelisches Kirchenlexikon. Internationale theologische Enzyklopädie*, Band 1, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1986, 346–348.

SCHILBERG, Arno – WEIDMANN, Bernd (szerk.): *Macht und Autorität. Ihre Ambivalenz in Kirche und Gesellschaft*, Leipzig, Evangelische Verlagsanstalt, 2020.

Dr. Fazakas Sándor (Debrecen)